

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА; ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ

УДК 340.13:004.8:341.2

DOI <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2025.4/01>

Горєлова В. Ю.

Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського

ПРАВОВІ ТА ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В КОНТЕКСТІ МІЖНАРОДНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Стаття присвячена комплексному аналізу етичних та правових аспектів застосування штучного інтелекту (ШІ), зокрема його генеративних моделей, у контексті трансформацій сучасного суспільства. У статті розкрито особливості стрімкого впровадження ШІ в ключові сфери суспільної діяльності – креативні індустрії, медицину, освіту, юстицію та соціальні сервіси. Розкрито технологічні та соціальні імплікації використання ШІ та визначено необхідність системного регулювання, що поєднує інноваційний потенціал з дотриманням прав людини та фундаментальних суспільних цінностей. З'ясовано, що ключовими викликами цифрової доби є недостатня прозорість алгоритмічних рішень, ризики алгоритмічної дискримінації, складність захисту інтелектуальної власності у цифровому середовищі, а також проблема визначення відповідальності за дії автономних систем.

Особлива увага приділяється аналізу впливу генеративного ШІ на переосмислення понять творчості, праці та соціальної взаємодії. У статті також розкрито підходи до розробки міжнародних стандартів регулювання ШІ, зокрема на прикладі Європейського AI Act (2024), що став першою системною спробою класифікувати ризики алгоритмічних систем і впровадити нормативні засади їхнього використання. Розкрито важливість запровадження механізмів сертифікації, спрямованих на оцінку відповідності ШІ етичним та правовим вимогам, та визначено необхідність створення ефективного правового інструментарію, адаптованого до темпів технологічних змін.

З'ясовано, що подальший розвиток ШІ потребує міждисциплінарного підходу, який би інтегрував технічні, правові, філософські й соціологічні знання, а також враховував культурну багатоманітність глобального простору. Обґрунтовано, що майбутнє штучного інтелекту визначатиметься не лише глибиною інновацій, а й здатністю людства сформулювати збалансовані етичні й правові принципи його використання. Підкреслено, що генеративний ШІ постає не просто інструментом, а новим соціокультурним явищем, що вимагає постійного етичного осмислення та правового вдосконалення.

Ключові слова: штучний інтелект, етика, генеративний ШІ, алгоритмічна прозорість, автономні системи, моральна відповідальність.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток штучного інтелекту (ШІ), особливо генеративних моделей, спричинив серйозні етичні та правові виклики, які потребують негайного наукового осмислення та системного регулювання. Серед них нестача прозорості в роботі алгоритмів, загрози дискримінації, порушення інтелектуальної власності та складнощі з визначенням відповідальності

за дії автономних систем. Ці проблеми потребують негайного врегулювання, оскільки ШІ вже активно впроваджується у критичні сфери, такі як медицина, освіта, юстиція та творчість.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Останні дослідження в галузі штучного інтелекту зосереджуються на етичних, правових і соціальних викликах, зокрема у контексті генеративних

моделей. Науковці, серед яких Стюарт Рассел (Stuart Russell), Тімніт Гебру (Timnit Gebru), Кейт Кроуфорд (Kate Crawford), Джой Буоламвіні (Joy Buolamwini), Вірджинія Дігнум (Virginia Dignum) та Нік Бостром (Nick Bostrom), аналізують проблеми алгоритмічної прозорості, упередженості, приватності та ризиків автономних систем. Технічні й прикладні аспекти генеративного ШІ досліджуються Ілля Суткевер (Ilya Sutskever), Даріо Амодей (Dario Amodei), Фей-Фей Лі (Fei-Fei Li), Ян Гудфеллоу (Ian Goodfellow), Юрген Шмідхубер (Jürgen Schmidhuber) та іншими. У науковому дискурсі посилюється акцент на потребі етичного регулювання інновацій з урахуванням соціальної відповідальності та гуманістичних цінностей.

Метою цієї статті є аналіз етичних та правових аспектів використання штучного інтелекту, зокрема генеративних моделей, та розробка рекомендацій щодо їх вдосконалення. Автор ставить завдання дослідити ключові проблеми, такі як прозорість алгоритмів, захист даних, авторське право та соціальна справедливість, а також оцінити ефективність сучасних регуляторних ініціатив, зокрема AI Act. Результати дослідження мають сприяти формуванню збалансованого підходу до розвитку ШІ, який поєднує інновації з дотриманням прав людини.

Виклад основного матеріалу. У сьогоденні питання етичного й правового врегулювання штучного інтелекту (ШІ) остаточно вийшло за межі академічного та технологічного дискурсу, перетворившись на один із пріоритетів міжнародної політичної та правозахисної повістки. Застосування ШІ у дедалі ширших сферах людської діяльності - від медицини до судочинства, від освіти до оборони - вимагає не лише технічної досконалості, а й глибокого переосмислення базових цінностей, на яких вибудовується взаємодія між людиною та алгоритмом [1; 2].

Прозорість алгоритмів залишається однією з ключових вимог до штучного інтелекту, адже відкритість у поясненні логіки рішень автоматизованих систем формує суспільну довіру та забезпечує етичну відповідальність. У контексті самонавчальних моделей це набуває особливого значення як інструмент демократичного контролю. Паралельно з цим постає виклик захисту прав інтелектуальної власності, зумовлений стрімким розвитком генеративного ШІ, здатного створювати оригінальні контенти [3]. Глобальна дискусія охоплює проблематику авторства, ліцензування, правомірного використання та потенційних порушень у сфері цифрової креативності [4]. Не остається без уваги проблема не-

дискримінації. Алгоритмічні системи, навчені на даних з минулого, здатні мимоволі відтворювати структурну упередженість, що існує в суспільстві. Це створює загрозу посилення соціальних нерівностей – зокрема, за расовими, гендерними або економічними ознаками. Відтак, розробка та сертифікація ШІ-рішень має здійснюватися з урахуванням принципів інклюзивності та соціальної справедливості. Аналогічні висновки щодо ризиків соціальної нерівності внаслідок алгоритмічної упередженості було зроблено і в попередніх дослідженнях авторки, де підкреслювалась необхідність нормативного контролю над алгоритмічно зумовленими викривленнями в правозастосовній практиці [5]. Одними з найбільш чутливих питань залишаються приватність і безпека персональних даних [6]. Обробка великих масивів інформації, зокрема біометричних і поведінкових даних, потребує ретельного дотримання стандартів захисту інформації. Усе частіше порушується питання, хто має доступ до даних, як забезпечується їхня анонімізація, і що відбувається у випадку порушення цифрової безпеки [7].

Окрему етичну площину становить питання моральної відповідальності за дії автономних систем (хто саме відповідальний у разі помилок ШІ (розробник, користувач, компанія чи система в цілому)). Це не лише правова, а й філософська дилема, яка актуалізується в умовах стрімкої автоматизації складних процесів: від керування транспортом до ухвалення рішень у сфері охорони здоров'я або правосуддя. Як зазначалося в раніших публікаціях, концепт «безособистісної моралі» може бути використаний як аналітична рамка для розуміння меж етичної відповідальності автономних технологічних систем, де персоніфікація суб'єкта відповідальності втрачає визначеність [8]. У теоретичному дискурсі науковців, з'являється все більше робіт, присвячених потенційним ризикам розвитку загального ШІ - систем, здатних до самостійного мислення та адаптації. Хоча самоусвідомлення машин залишається поки що гіпотетичним, його навіть віддалена можливість провокує серйозні етичні роздуми щодо меж автономії, контролю, а також правового статусу таких систем у майбутньому [9].

Важливо відзначити, що у 2024 році Європейський Союз зробив важливий крок до інституціоналізації принципів безпечного використання ШІ, ухваливши Закон про штучний інтелект (AI Act) [10]. Цей документ став першим комплексним нормативним актом, який класифікує ШІ-системи за рівнем ризику, встановлює вимоги до розробників та регламентує обіг високоризикованих за-

стосувань. Його поява ознаменувала перехід від фрагментарного підходу до створення глобального етичного каркасу, що має служити основою для формування універсальних стандартів. У попередньому дослідженні підкреслювалося, що саме запровадження чітких критеріїв ризику, як це зроблено в AI Act, дозволяє уникнути правової невизначеності та сприяє підвищенню довіри до ШІ в публічній сфері [11].

У 2025 році тенденція до гармонізації національного та міжнародного регулювання ШІ лише посилилася. Об'єднання зусиль урядів, наукових кіл, бізнесу та громадянського суспільства має на меті забезпечити баланс між інноваційністю та відповідальністю. У цьому контексті особливого значення набуває прагнення інтегрувати цінності людської гідності, відкритості та підзвітності у кожен фазу життєвого циклу ШІ - від концепції до впровадження [12].

Таким чином, етичний вимір штучного інтелекту більше не сприймається як супровідна тема до технічного прогресу. Він трансформується у фундаментальний фокус сучасної цифрової політики, в якому перетинаються права людини, технологічна етика, глобальне управління та філософія відповідальності за майбутнє.

У сучасному дискурсі штучного інтелекту виділяють два фундаментальних типи – вузький (Narrow AI) та загальний (General AI), що відрізняються масштабом когнітивних можливостей і сферою застосування. Це поділ не лише технічного, але й концептуального характеру, який відображає рівень інтелектуальної автономії систем і ступінь їхньої адаптивності до нових завдань [13].

Вузький штучний інтелект, або слабкий ШІ, характеризується здатністю до ефективного виконання чітко окреслених завдань у заданому контексті. Його функціональність обмежена спеціалізованими алгоритмами, які не передбачають виходу за межі початкового програмного призначення. Саме такі системи переважають у реальному застосуванні – від чат-ботів, здатних підтримувати діалог на основі заздалегідь навченої моделі, до автоматизованих бізнес-рішень, що оптимізують маркетингові процеси, технічну підтримку чи клієнтський сервіс. Приклади на кшталт мовних моделей, зокрема GPT, демонструють високий рівень мовленнєвої обробки, однак залишаються інструментами із заздалегідь визначеним функціоналом. Незважаючи на досягнення, вузький ШІ не здатен до самостійного навчання поза межами початкової сфери – його пізнавальні можливості залишаються ізольованими й нефлексибельними [14].

На противагу, загальний штучний інтелект, або сильний ШІ, є концептуальною віхою розвитку технологій, що передбачає створення універсальної системи зі здатністю вирішувати широкий спектр завдань аналогічно людині. Йдеться про штучний інтелект, що оперує не лише логічними операціями, а й здатний до міжконтекстуальної адаптації, навчання на основі нового досвіду, розуміння емоційного фону, проявів емпатії чи гнучкого мислення. Реалізація таких систем передбачає моделювання складних когнітивних процесів, інтегрованих з механізмами прийняття рішень, контекстного аналізу та морально-етичної рефлексії. Попри активні міждисциплінарні дослідження, загальний ШІ залишається концептом майбутнього, оскільки наукова спільнота поки не досягла необхідного рівня розуміння механізмів людської свідомості [15].

У порівняльному вимірі ключова різниця між вузьким і загальним ШІ полягає в рівні універсальності та автономії. Вузький ШІ функціонує в межах жорстко заданої задачі, тоді як загальний ШІ передбачає здатність до самостійного оволодіння новими знаннями, адаптації до змін і самокорекції поведінки. Перший залежить від програмованих інструкцій, другий – орієнтований на розуміння контексту і творче вирішення завдань.

Разом з тим, розвиток загального ШІ супроводжується численними викликами. Недостатня окресленість природи людської свідомості, обмеження сучасних моделей машинного навчання, а також глибокі етичні й філософські дилеми, пов'язані з автономністю систем, ускладнюють створення дійсно універсального штучного розуму. Питання контролю, моральної відповідальності та ризиків, пов'язаних з можливістю самоосмислення ШІ, набувають особливої актуальності. Попри це, сьогодиншній успіх вузького ШІ у прикладних сферах демонструє потенціал технологій штучного інтелекту як інструментів трансформації суспільних і економічних процесів. Водночас загальний ШІ постає як стратегічна мета, здатна радикально змінити парадигму взаємодії людини й машини. Реалізація цієї мети потребуватиме не лише технічного прогресу, а й глибокого філософського переосмислення взаємозв'язку між інтелектом, свідомістю та етикою в умовах технологічної еволюції.

Генеративний штучний інтелект (ГШІ) нині виступає одним із найбільш динамічних і впливових напрямів сучасної технологічної еволюції. Його здатність продукувати текст, зображення, музику, відео, програмний код і навіть голосові сигнали

виводить креативні й аналітичні процеси на якісно новий рівень. На 2025 рік спостерігається подальша експансія генеративних моделей у ключові сфери – від цифрового мистецтва до медичних досліджень і промислової автоматизації. Серед найпомітніших прикладів ГШІ – мовні моделі на базі трансформерів, зокрема OpenAI GPT-4.5 та її вдосконалені версії, Claude 3 від Anthropic, Gemini від Google, LLaMA від Meta, а також Mistral AI. Усі вони демонструють високі показники контекстного розуміння, стилізації тексту та гнучкої генерації змісту. Застосування таких моделей варіюється – від автоматизованого створення документації до побудови чат-ботів, віртуальних асистентів та генерації маркетингового контенту. У сфері зображень ключові позиції утримують DALL·E 3, Midjourney, Leonardo AI та Stability AI (Stable Diffusion XL). Ці інструменти стали незамінними у візуальному дизайні, рекламі, кіновиробництві та візуалізації архітектурних рішень. Застосування тексту до зображення стало рутинним процесом, що радикально змінив підходи до створення графічного контенту. Музичне й голосове середовище також переживає трансформацію. Генеративні системи, зокрема AIVA, Soundful, а також ElevenLabs, Lovo, Synthesys та Replica Studios, стали основою для створення звукових доріжок, подкастів, аудіокниг та інтерактивного медіа. Голосові моделі, здатні імітувати природну мову з точністю до емоційного окрасу, вже активно використовуються в освіті, маркетингу та ігровій індустрії. Особливу увагу заслуговує генерація коду, де Copilot, Codex та CodeWhisperer продовжують удосконалювати програмування. Ці інструменти не лише прискорюють процес написання коду, а й активно виявляють помилки, формують рекомендації та адаптуються до стилістичних вимог проєкту. ГШІ відкрив нову добу в софтверній інженерії, де кодування стає більш доступним навіть для осіб без глибокої технічної освіти. У 3D-моделюванні й анімації генеративні алгоритми на базі GANs та дифузійних моделей, такі як Alpha3D і 3DFY.ai, дозволяють автоматизувати розробку тривимірних об'єктів, текстур і навіть складних сцен. Їх застосування охоплює розробку ігор, промисловий дизайн, архітектурне проєктування та віртуальну реальність. Відеопродакшн отримав новий імпульс завдяки платформам на кшталт Synthesia, Runway, Descript і Pika. Вони дозволяють створювати відеоконтент із текстових підказок, змінювати міміку та голоси персонажів, генерувати сценарії та композувати відеоряд у напівавтоматичному режимі. У галузі освіти, маркетингу та клієнтської

підтримки активно розвивається напрямок віртуальних помічників. Siri, Google Assistant, Amazon Alexa, а також нові спеціалізовані агенти на основі великих мовних моделей стали інтелектуальними комунікаторами між користувачами та цифровими екосистемами. Окрему увагу привертає розвиток мистецьких форм. Завдяки DALL·E 2, NightCafe, Artbreeder, WOMBO Dream та іншим, митці та аматори отримали змогу створювати цифрове мистецтво на основі ідей, а не майстерності володіння інструментом. Таким чином, ГШІ демократизує творчість, відкриваючи нові можливості для самовираження. Генеративний штучний інтелект більше не є експериментом, він став невід'ємної складової сучасного цифрового ландшафту, що продовжує трансформувати не лише індустрію, а й уявлення про творчість, працю та знання.

У контексті стрімкого поширення генеративного штучного інтелекту (ГШІ) постають численні етичні та нормативно-правові виклики, що потребують цілісного міждисциплінарного осмислення. Ця технологія, здатна самостійно генерувати текст, зображення, музику та інші форми контенту, вже сьогодні трансформує уявлення про творчість, знання та працю, водночас провокуючи глибокі запитання щодо меж людської автономії й контролю над алгоритмами. На етичному рівні першочерговим є питання прозорості процесів, що лежать в основі роботи ГШІ. Ускладнена архітектура глибокого навчання, відсутність повного пояснення прийнятих рішень та труднощі з інтерпретацією результатів ставлять під сумнів спроможність користувача оцінити правомірність і обґрунтованість дій системи [16]. Прозорість у цьому контексті стає не лише питанням технічної доступності, а й індикатором дотримання базових прав людини у цифровому середовищі. Низка етичних дилем виникає довкола авторського права, зокрема в ситуаціях, коли ГШІ створює твори, стилістично або змістовно близькі до наявних об'єктів інтелектуальної власності. Юридична невизначеність щодо статусу контенту, згенерованого штучним інтелектом, піднімає складні питання про авторство, креативність і межі допустимого запозичення в епоху алгоритмів [17]. Проблематика захисту приватності не втрачає актуальності, адже моделі ГШІ оперують великими масивами даних, значна частина яких може містити чутливу або персоналізовану інформацію. Загроза несанкціонованого доступу, а також можливість використання цих даних для маніпуляцій чи моніторингу, посилює вимоги до відповідального управління інформаційною безпекою на всіх етапах функціонування систем.

Питання дискримінації посідає центральне місце у сучасному етико-правовому аналізі. Оскільки системи ГШІ навчаються на історичних даних, що відображають соціальні упередження, існує ризик репродукування або навіть підсилення структурної нерівності [18]. Забезпечення недискримінаційності результатів діяльності ШІ вимагає запровадження механізмів верифікації, тестування та постійного аудиту алгоритмів на предмет упередженості. Зі зростанням автономності ГШІ постає проблема контролю над його діями, особливо у випадках, коли системи впроваджуються у критично важливі сфери - охорону здоров'я, судочинство, транспорт. Визначення меж відповідальності між розробниками, користувачами та власне алгоритмічними системами залишається відкритим і набуває не лише юридичного, а й морального значення. У цьому контексті піднімається ширше питання про розподіл агентності у взаємодії людини з машинною інтелектуальністю [19]. Хоча на сучасному етапі розвитку генеративний ШІ не демонструє ознак свідомості, у глобальному науковому дискурсі фігурують гіпотетичні сценарії виникнення самоусвідомлених систем. Обговорення цього питання виходить за межі технічної сфери й вимагає осмислення етичних меж, філософських засад суб'єктності та потенційного впливу на соціальну структуру в умовах радикальних технологічних змін. ГШІ також провокує переоцінку самої природи творчості. Якщо алгоритм здатен генерувати унікальний художній продукт, не володіючи емоціями чи досвідом, це змінює уявлення про креативність як ексклюзивну рису людини. Водночас технологічна «демократизація» мистецтва може поставити під загрозу існування багатьох традиційних професій, актуалізуючи соціально-економічні ризики та виклики для ринку праці [20].

На нормативному рівні поступ до врегулювання використання ГШІ відбувається поступово, проте із зростаючою інтенсивністю. Прийняття Європейським Союзом у 2024 році Закону про штучний інтелект (AI Act) стало безпрецедентним кроком до формалізації стандартів етичної відповідальності в цифрову епоху [5]. Документ впроваджує диференційований підхід до класифікації ШІ-систем за рівнем ризику та закладає основу для європейської моделі прозорості й безпеки. На глобальному рівні спостерігається активізація діалогу щодо гармонізації регуляторних підходів, що покликані забезпечити правову сумісність і взаємне визнання стандартів у межах транскордонного обігу ШІ. Ініціативи таких організацій, як ОЕСР, ЮНЕСКО та ООН, спрямовані на формування етичної архі-

тектури, спільної для країн з різними правовими системами, культурними моделями й рівнями технологічного розвитку [6]. Одним із пріоритетів національних і міжнародних регуляторів стає забезпечення підзвітності розробників і користувачів систем ГШІ. Відповідні норми мають не лише регламентувати технічні характеристики, але й передбачати наявність механізмів для розслідування інцидентів, санкцій за порушення та процедур контролю за дотриманням стандартів безпеки. У регуляторному полі також точиться пошук балансу між технологічною інновацією та необхідністю обмежень, що мають убезпечити суспільство від потенційних загроз – від маніпулятивного використання медіа до алгоритмічного втручання у політичні процеси. Законодавство, спрямоване на захист загального блага, не повинно стримувати науково-технічний прогрес, однак має чітко окреслювати допустимі межі експериментування.

Висновки. Розвиток штучного інтелекту, зокрема його генеративних форм, становить одну з ключових трансформаційних сил цифрової доби. Від вузькоспеціалізованих систем до концепцій загального ШІ, від генерації текстів до створення мультимедійного контенту – спектр його застосування охоплює практично всі сфери людської діяльності. Проте стрімке впровадження цих технологій вимагає не лише технічного вдосконалення, але й глибокої етичної та правової рефлексії. У статті доведено, що сучасний ШІ, хоч і демонструє значні прикладні переваги, водночас актуалізує низку етичних проблем – від прозорості алгоритмів і захисту персональних даних до ризику дискримінації й розмиття авторського права. Особливої уваги потребує моральна відповідальність за автономні рішення систем, що діють у делікатних сферах на кшталт медицини чи юстиції. Регуляторна реакція, представлена зокрема ухваленням AI Act у Європейському Союзі, засвідчує перехід від фрагментарного контролю до формування цілісного правового поля. Водночас глобальна гармонізація підходів і встановлення універсальних стандартів – завдання, що потребує міждержавної координації та участі всіх зацікавлених сторін.

Таким чином, майбутнє ШІ значною мірою визначатиметься не лише технічним прогресом, а й здатністю суспільства сформулювати морально обґрунтовані та юридично збалансовані принципи його використання. Генеративний ШІ з інструмента інновацій перетворюється на дзеркало цивілізаційних виборів, у якому відображаються цінності, пріоритети та відповідальність людства перед власним майбутнім.

Список літератури:

1. European Commission. Proposal for a Regulation laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act). 2021. URL: <https://www.europarl.europa.eu/topics/en/article/20230601STO93804/eu-ai-act-first-regulation-on-artificial-intelligence>
2. UNESCO. Recommendation on the Ethics of Artificial Intelligence. 2021. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/recommendation-ethics-artificial-intelligence>
3. Wachter S., Mittelstadt B., Russell C. Counterfactual Explanations Without Opening the Black Box: Automated Decisions and the GDPR. *Harvard Journal of Law & Technology*. 2017. Vol. 31, № 2. P. 841–887.
4. Hugenholtz P. B. The Future of Generative AI and Copyright Law. *Amsterdam Law School Research Paper*. 2022. № 2022-10.
5. Горелова В. Ю. Запобігання економічним злочинам поліцією: правовий вимір. *Успіхи і досягнення у науці. Серія: Право*. 2024. №1(3). С. 14–20.
6. General Data Protection Regulation (EU) 2016/679. Official Journal of the European Union. 2016. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2016/679>
7. Mantelero A. AI and Big Data: A blueprint for a human rights, social and ethical impact assessment. *Computer Law & Security Review*. 2018. Vol. 34, № 4. P. 754–772.
8. Горелова В. Ю. «Безособистісна мораль» як феномен дотримання прав і свобод людини. *Internauka. Серія: Юридичні науки*. 2020. №4. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1380773> (дата звернення: 10.06.2025).
9. Russell S. Human Compatible: Artificial Intelligence and the Problem of Control. New York: Viking, 2019. 352 p.
10. Regulation of the European Parliament and of the Council laying down harmonised rules on artificial intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts. 2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021PC0206> (дата звернення: 10.06.2025).
11. Горелова В. Ю. Ethical and Legal Perspectives of Artificial Intelligence: Application in Ukraine. *Legal Bulletin*. 2024. №2(12). С. 65–71.
12. OECD. State of Implementation of the OECD AI Principles: Insights from National AI Policies and Practices. OECD Digital Economy Papers. 2023. № 336. URL: <https://doi.org/10.1787/1cd40c5d-en> (дата звернення: 10.06.2025).
13. П'ятак Д. А. Напрями використання ШІ в сучасному суспільстві: кваліфікаційна робота бакалавра. Запоріжжя, 2024. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/bitstream/12345/20149/3/%D0%9F%27%D1%8F%D1%82%D0%B0%D0%BA%20%D0%94.%D0%90.pdf>
14. Відмінності між сильним та слабким штучним інтелектом. Top-AI – ТОП AI. 2024. URL: <https://top-ai.com.ua/marketyng-ta-shi/vidminnosti-mizh-sylnym-ta-slabkym-shtuchnym-intelektom/>
15. Що таке загальний штучний інтелект (AGI) і чому його ще немає: перевірка реальності для ентузіастів ШІ. Unite.AI. 2024. URL: <https://www.unite.ai/uk/what-is-artificial-general-intelligence-agi-and-why-its-not-here-yet-a-reality-check-for-ai-enthusiasts/>
16. Вишневецький А. В. Юридичні та етичні аспекти використання штучного інтелекту в сучасному суспільстві [Електронний ресурс]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2023. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/22904/1/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82.pdf>
17. Бучко Я. Особливості правового регулювання авторського права на твори, створені штучним інтелектом. *Право та інноваційне суспільство*. 2022. № 1(18). С. 13–21. URL: http://www.pravoinnov.club/wp-content/uploads/2022/07/Buchko_1_2022.pdf
18. Леонченко О. Д., Гнатенко О. В., Кузнецов Д. Г. Етичні аспекти використання штучного інтелекту: справедливість, упередженість та відповідальність. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні науки*. 2021. Вип. 45. С. 9–16. URL: <http://periodicals.karazin.ua/sociology/article/view/17855/17094>
19. Марченко В. А. Правове регулювання штучного інтелекту: доктринальні підходи та практичні виклики. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 6. С. 27–31. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2023/8.pdf
20. Демченко М. В., Єрохін С. А. Штучний інтелект та творчість: виклики та перспективи. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Філософія*. 2023. № 1(1). С. 13–18. URL: http://philosophy.univ.kiev.ua/wp-content/uploads/2023/04/Philosophia_1_2023_online.pdf

Horielova V. Yu. LEGAL AND ETHICAL ASPECTS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE USE IN THE CONTEXT OF INTERNATIONAL REGULATION

The article is devoted to a comprehensive analysis of the ethical and legal aspects of the application of artificial intelligence (AI), particularly its generative models, in the context of contemporary social transformations. The article reveals the dynamics of AI implementation in key sectors—creative industries, healthcare, education, justice, and social services—and substantiates the need for a systemic regulatory approach that harmonizes technological innovation with the protection of human rights and fundamental societal values. The article outlines the main challenges associated with AI use, including the lack of transparency in algorithmic decision-making, the risks of algorithmic discrimination, the complexity of protecting intellectual property in the digital environment, and the issue of responsibility for the actions of autonomous systems.

It is found that generative AI is profoundly transforming concepts of creativity, labor, and social interaction, becoming not only a technological tool but also a socio-cultural phenomenon. Particular attention is paid to the analysis of the European AI Act (2024) as the first comprehensive attempt to classify algorithmic system risks and introduce regulatory frameworks for their use. The importance of establishing effective certification mechanisms and ethical evaluation procedures for AI to ensure its compliance with legal norms and moral standards is emphasized.

It is clarified that the further development of AI requires an interdisciplinary approach integrating technical, legal, philosophical, and sociological knowledge while considering the cultural diversity of the global community. It is argued that the future of AI will be shaped not only by technological advancements but also by humanity's capacity to formulate ethically balanced and legally sound principles for its use. It is emphasized that generative AI requires continuous ethical reflection and legal refinement as one of the key factors in shaping the future of digital civilization.

Key words: artificial intelligence, ethics, generative AI, algorithmic transparency, autonomous systems, moral responsibility.

Дата надходження статті: 28.09.2025

Дата прийняття статті: 20.10.2025

Опубліковано: 15.12.2025